

Nederlands

L. van der Zijden-Holstvoogd

1. Taalbeschrijving

Het Nederlands is een West-Germaanse taal en is de moedertaal van 23 miljoen inwoners van Nederland en België en Suriname. Nederlands wordt ook gesproken op de voormalige Nederlandse Antillen. Nederlands wordt als tweede taal gesproken door circa 5 miljoen mensen.

Tabel 1

Consonantsysteem van het Nederlands volgens Mennen, Levelt & Gerrits (2007) p. 330-331

	Coronaal					Dorsaal				
	Bilabiaal	Labiodentaal	Dentaal	Alveolair	Postalveolair	Palataal	Velair	Uvulair	Faryngaal	Glottaal
plosieven	p	b		t	d	(c)	k	(g)		
nasalen	m			n		(ɲ)	(ŋ)			
tap flap				r						
fricatieven		f	v	s	z	ʃ	ʒ	x		h
affricaat										
liquida				l						
half		ʋ				j				
klinkers										

Opmerking: De consonanten tussen haakjes zijn allofonen.

Volgens Mennen et al. (2007) zijn er 28 verschillende Nederlandse dialecten. Als belangrijkste groepen onderscheiden zij de noordelijke en zuidelijke dialecten. Een groot verschil tussen beide betreft de *voicing* van de fricatieven. De stemhebbende fricatieven zijn wel aanwezig in de zuidelijke dialecten, maar ontbreken in de noordelijke. Verder maken ze melding van veel (individuele) variatie in de uitspraak van de /r/. Tenslotte vermelden ze nog een variatie in de uitspraak van de /ʋ/. In het zuiden van Nederland en België wordt deze vaak uitgesproken als /w/.

2. Verwervingsvolgorde consonanten

Naar de verwerving van fonemen in het Nederlands is onderzoek gedaan door onder andere Beers (1995) en Fikkert (1996). In tabel 2 worden de gegevens uit de studie van Beers (1995) gepresenteerd, omdat deze studie het meest geciteerd wordt. Beers analyseerde taalsamples van 45 kinderen op twee verschillende momenten. De tijd tussen de taalsamples van elk kind bedroeg zes maanden. De leeftijden van de kinderen liepen uiteen van 1;3 tot 4;0.

Tabel 2

Verwervingsleeftijden Nederlandse fonemen volgens Beers, 1995

Leeftijd	Beginconsonant	Eindconsonant
1;3 tot 1;8	p t m n j	p
1;9 tot 1;11	k	k
2;0 tot 2;2	s x h	t s x
2;3 tot 2;5	b f ʋ	m n
2;6 tot 2;11	l r	
3;0 tot 3;2	d	
later	ʃ	l r f ŋ

Een foneem werd als verworven beschouwd als het in 75% van alle gevallen goed werd gerealiseerd én als in ieder geval meer dan de helft van de kinderen een leeftijdsgroep het foneem in meer dan 75% van de gevallen correct realiseerde. Daarmee kwam Beers tot de verwervingsleeftijden zoals vermeld in tabel 2. In het onderzoek van Beers (1995) betekende een correcte vorm niet noodzakelijkerwijs de ‘volwassen’ vorm. Vervormingen (bijvoorbeeld een interdental /s/) waren toegestaan. Substituties en deleties werden wel als ‘incorrect’ gescoord.

3. Veel voorkomende fonologische processen

In het onderzoek van Beers (1995) is ook een inventarisatie gemaakt van veel voorkomende fonologische processen en de leeftijden waarop ze voorkomen (tabel 3).

Tabel 3
Afnamepatronen van het gebruik van normale vereenvoudigingsprocessen volgens Beers (2003)

Proces	Voorbeeld	Leeftijdsgroepen				
		1;3 – 1;11	2;0 – 2;5	2;6 – 2;11	3;0 – 3;5	3;6 – 4;0
Reduplicatie	water→wawa	*****	-----	-----		
Assimilatie	sok→kok	*****	-----	-----		
Deletie zwakke syllabe	olifant→ofant	*****	-----	-----	-----	
Stopping	sok→tok	*****	-----	-----	-----	
FinaleC deletie	voet→voe	*****	-----	-----	-----	-----
Vocalisatie	vogel→vogaa	*****	-----	-----	-----	-----
Fronting	koe→toe	*****	*****	-----	-----	-----
CC reductie	spin→pin	*****	*****	-----	-----	-----
(De)voicing	boek→poek	*****	*****	*****	-----	-----
Gliding	riem→jiem	*****	*****	*****	*****	*****

*Opmerking: (***** veel voorkomend, ----- weinig voorkomend)*

4. Toegestane lexicale variaties

Voor televisie wordt ook vaak TV gezegd. Dit mag goed gerekend worden. In het totaal aantal consonanten is rekening gehouden met het woord ‘televisie’ Als het kind TV zegt, moet bij het berekenen van de PCC het totaal aantal consonanten worden aangepast (-2).

Voor het woord ‘stift’ wordt vaak ‘pen’ gebruikt. Dit is gebruikelijk voor kinderen van deze leeftijd, maar probeer of het kind dan ‘stift’ wil nazeggen. Dit woord is opgenomen vanwege het consonantcluster aan het begin en eind van het woord.

Kinderen gebruiken regelmatig het verkleinwoord. Verkleinwoorden mogen ook goed gerekend worden.

5. Prestaties van zich normaal ontwikkelende Nederlandse peuters

In het voorjaar van 2015 zijn 19 Nederlandse kinderen tussen 30 en 47 maanden getest met de papieren versie van de meertalige Articulatielotto van Kentalis (Holstvoogd, 2015). De kinderen bezochten een reguliere peuterspeelzaal en hadden voor zover bekend bij de leidsters een normale (taal)ontwikkeling. De gemiddelde leeftijd van de kinderen was 40,5 maanden.

De afname van de lotto vond plaats door de onderzoeker. De kinderen moesten het getoonde plaatje matchen met het lottovel en daarna het woord benoemen. Als het kind een woord niet spontaan benoemde, werd het woord voorgezegt. Als het kind het woord ook niet wilde nazeggen, ging de onderzoeker door naar het volgende woord.

Alle uitingen van de kinderen zijn gescoord op een scoreformulier (afbeelding 1). De Nederlandstalige test bevat in totaal 36 woorden en 77 consonanten, waarbij de clusters als één consonant gerekend zijn.

NB: In de huidige versie van de scoreformulieren is dit anders; de consonanten van een cluster worden apart geteld. Als een kind van het cluster /st/ alleen de /t/ realiseert, telt de /t/ mee voor het aantal consonanten correct. Daardoor kan de PCC met de huidige versie van het scoreformulier iets hoger uitvallen.

Omdat niet alle woorden beoordeeld konden worden (niet gezegd of niet verstaanbaar) zijn niet bij alle kinderen 77 consonanten beoordeeld. Bij het berekenen van scores is hier rekening mee gehouden. In tabel 4 zijn de gemiddelden van de groep vermeld.

Tabel 4

Gemiddelde scores van zich normaal ontwikkelende Nederlandse kinderen (Holstvoogd, 2015)

Leeftijd	40,5 maanden
Aantal consonanten fout	10
Aantal woorden niet spontaan benoemd	6,6
Aantal consonanten beoordeeld	74
Aantal consonanten correct	64 (74-10)
Percentage Consonanten Correct (PCC)	86,5 (64/74*100)

Bron: Holstvoogd (2015)

Voorbeeld van een gemiddelde score (zie afbeelding 1)

Meisje, 36 maanden

Aantal fout	7
Woorden nagezegt:	5
Niet te beoordelen:	1 woord (met 4 consonanten)
Beoordeeld:	87-4=83 consonanten
Correct:	83-7=76 consonanten
PCC	76/83*100=91,6

X: klank is verkeerd gerealiseerd

∅: klank is weggelaten

NG: woord is nagezegd

	Woord										NG	Proces/Opmmerkingen
1.koe	k	u										
2.tas	t	a	s									
3.pop	p	ɔ	p									
4.kip	k	ɪ	p									
5.sok	s	ɔ	k									
6.jas	j	a	s									
7.bed	b	ɛ	t									
8.hok	h	ɔ	k							✓		
9.vis	X	ɪ	s									sis
10.neus	n	ø:	s									
11.wip	w	ɪ	p							✓		
12.maan	m	a:	n									
13.kam	k	a	m									
14.voet	v	u	t									
15.riem	r	i	m							✓		
16.zaag	z	a:	x							✓		
17.rok	r	ɔ	k									
18.pen	p	ɛ	n									
19.mes	m	ɛ	s									
20.boek	b	u	k									
21.doos	d	o:	s									
22.klok	k	l	ɔ	k								
23.bloem	b	l	u	m								
24.spin	s	p	ɪ	n								pin
25.fles	f	l	ɛ	s								
26.stift	s	t	ɪ	X	t					✓		tip
27.kast	k	a	s	t								
28.lamp	l	a	m	p								
29.fiets	f	i	t	s								
30.auto		aʊ	t	o								
31.banaan	b	a	n	a:	n							
32.tv*	t	e:	v	e:								
32.televisie*	t	e	l	ə	v	i	s	i				
33.kado	k	a	d	o:								
34.olifant	o	ɸ	i	f	a	n	t					ofant
35.politie	p	o	l	i	X	i						polisie
36.kabouter	k	a	b	aʊ	t	ə	r					NTB
Totaal aantal consonanten fout											A.	
Totaal aantal consonanten geproduceerd											B.	
87 – aantal consonanten van niet geproduceerde woorden												
(B-A) / B * 100											PCC	

*beide realisaties mogen goedgekeurd worden.

Speakaboo 0.9 – Scoreformulier Nederlands

Afbeelding 1: Ingevuld scoreformulier nieuwste versie; consonanten in clusters apart geteld.

6. Bronnen

Literatuur

- Baarda, N., Boer-Jongsma, N. de, Haasjes-Jongsma, W. (2012). *LOGO-Art*. NAO.
- Bacchini, S., Boland, T., Hulsbeek, M., Pot, H., Smits, M. (2005). *Duizend-en-een-woorden. Een gefundeerde woordenlijst, gefaseerd naar verwerving*. Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). Enschede.
- Beers, M. (1995). *The phonology of normally developing and language-impaired children*. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Beers, M. (2003). *Klankproductieproblemen: een fonologische benadering*. Stem-, Spraak- en Taalpathologie, Vol. 11, No. 4, p. 245-259.
- Fikkert, P. (1996). Kinderfonologie. De verwerving van klemtoon, in: *Nederlandse Taalkunde*, vol. 1, p 2-12.
- Gilles, S. (2000). Fonologische ontwikkeling. In: *Kindertaalverwerving. Een handboek voor het Nederlands*. Red. A. Schaerlaekens, S. Gilles. Martinus Nijhoff, Groningen. P. 131-182.
- Holstvoogd, L. (2015). *Beoordeling van de spraakontwikkeling van Poolse peuters door een niet-moedertaalspreker met behulp van de Meertalige Articulatielotto*. Master thesis, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Leijdekker-Brinkman, W. (2002). *Methaphon Screening*. Swets & Zeitlinger Publishers B.V., Lisse, The Netherlands.
- Levelt, C., Schiller, N., Levelt, W. (1999). *The Acquisition of Syllable Types*, Language Acquisition, 8(3), p. 237-264.
- Mennen, I., Levelt, C. Gerrits, E. (2007). *Dutch Speech Acquisition*. In: *The International Guide to Speech Acquisition*. Red. Sharynne McLeod. Thomson Delmar Learning, New York, p. 327-339.
- Schlichting, L. (2001). Woordselectie in het onderwijs aan jonge kinderen, in: *Toegepaste Taalwetenschap in artikelen 65* (1), 111-122.
- Schlichting, L, Koning, T. de, (1998). *Taalachterstand en Taalverwerving: een programma voor kinderen met een grammaticale en lexicale achterstand*, Lisse: Swets Test Publishers.
- Schlichting, J.E.P.T., Lutje-Spelberg, H.C. (2002). *Lexilijst Nederlands*. Pearson Assessment and Information B.V. Amsterdam.

Andere bronnen

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlands>